

Gök ile boy ölçüşen onun kalesi olur
 Göz kakarak gönül alan onun güzeli olur
 Hay demeden baş getiren cellâdı olur
 Sırtında kalkan oynar yayası olur
 Yaman yerlere yeltendin geri dön
 Ak sakallı babanı ihtiyarcık olmuş ananı ağlatma

dedi Kan Turalı kızdı, der:

Ne söylüyorsun ne diyorsun canım baba
 Bu kadar işten korkan yiğit mi olur
 Alp ere korku vermek ayıp olur
 Dolamaç dolamaç yollarını
 Kadir kor ise geceleyin at sürüp geçeyim
 Atlı batıp çıkamaz onun balçığına kumlar döşeyeyim
 Alaca yılan sökemez ormanını
 Çakmak çakıp ateşe vereyim
 Gök ile boy ölçüşen kalelerini
 Kadir kor ise yapayım yıkayım
 Göz kakarak gönül alan güzelinin boynunu öpeyim
 Sırtında kalkan oynar yayasının
 Kadir kor ise başını keseyim
 Ya varayım ya varmayayım
 Ya geleyim ya gelmeyeyim
 Ya kara erkek devenin göğsü altında kalayım
 Ya boğanın boynuzuna ilişeyim
 Ya kükremiş aslanın pençesinde didileyim
 Ya varayım ya varmayayım
 Ya geleyim ya gelmeyeyim
 Yine görünceye kadar bey baba hatun ana esen kalın

dedi Gördüler ki namus için durmuyor,

dediler: Oğul uğurun açık olsun, sağ esen varıp gelesin dediler. Babasının anasının ellerini öptü.

Kırk yiğidini yanına aldı. Yedi gün yedi gece at koşturdular. Kâfirin hudut boyuna eriştiler, çadır diktiler. Koşucu atını koşturup Kan Turalı gürzünü göğe atıyor, inip yere düşmeden kavıyor, tutuyor,

Hey kırk eşim kırk arkadaşım
 Yüğük¹ olsa yarışsam
 Güçlü olsa güreşsem
 Hak Taâla inayet eylese
 Uç canavarı öldürsem
 Güzeller sultanı sarı elbiseli Selcen Hatunu alsam
 Babamın anamın evine dönsem
 Hey kırk eşim kırk arkadaşım
 Kırkınıza kurban olsun benim başım

diye söylüyordu.

Bunlar bu sözde iken meğer hanım teküre haber vardı. Oğuzdan Kan Turalı derler bir yiğit var imiş, kızını istemeğe geliyor dediler. Kâfirler yedi ağaç yer karşı geldiler, neye geldiniz yiğit beyler dediler. Karşılıklı vermeğe almağa geldik dediler. İzzet hürmet eylediler. Ak çadır diktiler, alaca halı dö-

¹ koşucu

şediler, ak koyun kestiler, yedi yıllık al şarap içirdiler. Alıp bunları teküre getirdiler.

Tekür taht üzerinde oturmuştu. Yüz kâfir gizlice giyimini¹ giyinmişti. Yedi kat meydana dolandı geldi. Meğer kız meydanda bir köşk yaptırmıştı. Bütün yanında olan kızlar al giymişlerdi, kendisi sarı giymişti, yukarıdan temâşa ediyordu. Kan Turalı geldi, kara şaykalı² teküre selâm verdi. Tekür selâm aldı. Alaca halı döşediler, oturdu. Tekür der: Yiğit nereden geliyorsun? Kan Turalı yerinden kalkı verdi, sallana sallana yürüdü, ak alnını açtı, ak bileklerini sıvadı, dedi ki:

*Karşı yatan kara dağını aşmağa gelmişim
Akıntılı suyunu geçmeğe gelmişim
Dar eteğine geniş koltuğuna sığınmağa gelmişim
Tanrı buyruğu ile Peygamber kavli ile
Kızını almağa gelmişim*

dedi. Tekür der: Bu yiğidin sözü hızlı, eğer elinde hüneri var ise. Tekür der: Bu yiğidi anadan doğma soyundurun.

Soyundurdular. Kan Turalı altınlı ince keten bezini beline sardı. Kan Turalıyı alıp meydana getirdiler. Kan Turalı cemâl³ ve

¹ zırhını

² şayka denilen bir cins kumaşlı

³ yüz güzelliği

kemal sahibi idi. Oğuzda dört yiğit yüz örtüsü ile gezerdi. Biri Kan Turalı, biri Kara Çögür ve oğlu Kırk Kınuk ve boz aygırlı Beyrek. Kan Turalı yüz örtüsünü sıyırdı açtı. Kız köşkten bakıyordu, eli ayağı gevşedi, kedisi miyavladı, avsıl¹ olmuş dana gibi ağzının suyu aktı. Yanındaki kızlara der: Hak Taâla babamın gönlüne merhamet lütfetse de başlık kesip beni o yiğide verse, bunun gibi yiğit yazık olur ki canavarlar elinde helâk olsun dedi.

Bu sırada demir zincirle boğayı getirdiler. Boğa dizini çöktü, boynuzu ile bir mermer taşı yuğurdu peynir gibi ditti. Kâfirler der: Şimdi yiğidi atar, yıkar, yere serer, delik deşik eder, yıkılsın Oğuz elleri, kırk yiğit bir bey oğlu ile bir kızıdan ötürü ölmek ne oluyor dediler. Bunu işitince kırk yiğit ağlaştılar. Kan Turalı sağına baktı kırk yiğidini ağlar gördü, soluna baktı öyle gördü. Der: Hey kırk eşim kırk arkadaşım, niye ağlıyorsunuz, kolca kopuzumu getirin övün beni dedi. Burada kırk yiğit Kan Turalıyı övmüşler, görelim hanım nasıl övmüşler:

Der:

¹ bir sığır hastalığı, buna yakalanan hayvanın ağzından su

*Sultanım Kan Turalı
Kalkarak yerinden doğrulmadın mı
Yelesi kara cins atına binmedin mi
Arku Beli Ala Dağı
Avlayarak kuşlayarak aşmadın mı
Babanın ak otağının eşiğinde
Hizmetçiler inek sağar görmedin mi
Boğa boğa dedikleri
Kara inek buzağısı değil midir
Alp yiğitler hasmından kayılanır mı olur
Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Kan Turalı sarı elbiseli kız aşkına bir hû¹*

dedi.

Bre boğanızı koyu verin gelsin dedi. Boğanın zincirini aldılar, salı verdiler. Boynuzu elmas mızrak gibi. Kan Turalının üzerine hücum etti. Kan Turalı adı güzel Muhammede salâvat getirdi, boğanın alnına öyle bir yumruk vurdu ki boğayı kıcı üzerine çökertti. Alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydana başına çıkardı. Çok uğraştılar. Ne boğa yener, ne Kan Turalı yener. Küt küt boğa solumağa başladı. Ağzı köpüklendi. Kan Turalı der: Bu dünyayı erenler akıl ile bulmuşlardır, bunun önünden sıçrayayım, ne hünerim var ise ardından göstereyim dedi. Adı

¹ hû diye seslenmek, Âllah!, derviş selâmı

güzel Muhammede salâvat getirdi, boğanın önünden savuldu. Boğa boynuzu üzerine dikildi. Kuyruğundan üç kere kaldırıp yere attı. Kemikleri hurdahaş oldu. Bastı boğazladı. Bıçak çıkarıp derisini yüzdü. Etini meydanda bırakarak derisini Tekürün önüne getirip der: Yarın sabah kızını bana veresin dedi. Tekür der: Bre kızı verin, şehirden sürün, çıksın gitsin dedi. Tekürün kardeşi oğlu var idi, der: Canavarların sultanı aslandır, onunla da oyun göstereyim, kızı ondan sonra verelim dedi.

Vardılar aslanı çıkardılar, meydana getirdiler. Aslan haykırdı, meydana ne kadar at var ise kan kaşandı. Yiğitleri der: Boğadan kurtuldu, aslandan nasıl kurtulsun dediler, ağlaştılar. Kan Turalı yiğitlerini ağlar gördü, der: Bre alca kopuzumu ele alın beni övün, sarı elbiseli kız aşkına bir aslandan döneyim mi dedi. Arkadaşları burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Sultanım Kan Turalı
Akça sazlar içinde sarı deriler görüp taylar basan
Avin damarını delerek kanını emen
Kara çelik öz kılıçtan dönmeyen
Ak kirşli katı yaydan korkmayan*

*Ak tüylü delici oktan çekinmeyen
Canavarlar sultanı kükremiş aslan kıran¹
Alaca köpek yavrusuna kendisini dalatır mı
Alp yiğitler savaş günü hasmından kaygılanır mı*

dediler.

*Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Sarı elbiseli kız aşkına bir hû*

dedi.

Kan Turalı, bre kâfir aslanını koyu ver gelsin dedi. Kara çelik öz kılıcım yok ki kapıştığı zaman iki biçeydim, sana sığındım cömertler cömerdi gani² Tanrı, medet dedi. Aslanı koyu verdiler, sürdü geldi. Kan Turalı bir çoban keçesini eline doladı, aslanın pençesine sunu verdi. Adı güzel Muhammede salâvat getirdi, aslanın alnını gözetip öyle bir yumruk vurdu ki, yumruk çenesine dokundu ufattı. Ensesinden tuttu belini yüzdü, sonra kaldırıp yere vurdu, hurdahaş oldu. Tekürün önüne geldi, dedi: Dost, kızını bana ver dedi. Tekür der: Kızı getirin verin, bu yiğidi gözüm gördü gönlüm sevdi, ister dursun ister gitsin dedi. Yine kardeşi oğlu der:

¹ büyük, en büyük, heybetli

² cömert, varından fazlasını istemiyen



Canavarların başı devedir, onunla da oyununu oynasın dedi, ondan sonra kızı verelim dedi.

Tanrıdan inayet olunca beyin paşanın himmeti Kan Turalının oldu. Tekür devenin ağzını yedi yerden bağlayın dedi. Hasut kâfirler bağlamadılar, yularını sıyırıp salı verdiler. Kan Turalı fırlar devenin koltuğundan girer, fırlar çıkar. Sarhoş yiğit hem iki canavarla savaşmıştı, kaydı düştü. Altı cellât ensesine geldiler, yalın kılıç tuttular. Burada arkadaşları söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

*Kalkarak Kan Turalı yerinden doğrulu verdin
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
Elâ gözlü yiğitlerini yanına aldın
Arku Beli Ala Dağı geceleyin aştın
Akıntılı güzel suyunu geceleyin geçtin
Kanlı kâfir eline geceleyin girdin
Kara boğa geldiğinde hurdahaş eyledin
Kükremiş aslan geldiğinde belini бүktün
Kara erkek deve geldiğinde niye geçtin¹
Kara kara dağlardan haber aşar
Kanli kanlı sulardan haber geçer
Kudretli Oğuz eline haber varır
Kanglı Koca oğlu Kan Turalı netmiş derler
Kara boğa geldiğinde kıpırdatmamış
Kükremiş aslan geldiğinde belini бүkmüş*

¹ kendinden geçtin

*Kara erkek deve geldiğinde niye geçmiş derler
Büyük küçük kalmaz söz eder
Yaşlı kadın erkek kalmaz dedikodu eder
Ak sakallı baban dertli olur
İhtiyarcık olmuş anan kan yaş döker
Hanım kalkarak yerinden doğrulmazsan
Altı cellât ensende yalın kılıç tutar
Birdenbire güzel başını keser
Aşağıdan yukarı bakmaz mısın
Karşına alaca kaz geldi şahinini atmaz mısın
Sarı elbiseli Selcen Hatun işaret edê görmez misin
Seni deve burnundan perişan olur dediler bilmez misin
Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Sarı elbiseli kız aşkına bir hû*

dedi. Kan Turalı ayağa kalktı. Der: Bre ben bu devenin burnuna yapışınca o kız sözü ile yapıştı derler, yarın Oğuz eline haber varır, deve elinde kalmıştı kız kurtardı derler, bre kolca kopuzumu çalın övün beni, yaradan kadir Tanrıya sığındım, bir erkek deveden döneyim mi, inşallah bunun da başını keseyim dedi. Yiğitleri Kan Turalıyı övüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

*Kapkayalar başında yuva tutan
Kadir ulu Tanrıya yakın uçan
Mancınığı ağır taştan vızıldayıp müthiş inen
Arı gölün ördeğini şakıyıp alan*

*Koca üveyik dipte yürürken çekip yüzen
Karıncığı aç olsa kalkıp uçan
Cümle kuşlar sultanı kartal kuşu
Kanadıyle saksığana kendisini bağirtır mı¹
Alp yiğitler savaş günü hasmından kaygılanır mı*

dediler,

*Sarı elbiseli Selcen Hatun köşkten bakar
Kime baksa aşk ile ateşe yakar
Sarı elbiseli kız aşkına bir hû*

dedi.

Kan Turalı adı güzel Muhammede salâvat getirdi, deveye bir tekme vurdu. Deve bağırdı. Bir daha vurdu, deve ayağı üzerinde duramadı yıkıldı. Basıp iki yerden boğazladı. Arkasından iki kayış çıkardı, tekürün önüne bıraktı, der: Akıncıların okluğunun bağı, üzengisinin kayışı kopar, dikmek için lâzım olur dedi. Tekür der: Vallah bu yiğidi gözüm gördü gönlüm sevdi dedi.

Kırk yerde otağ diktirdi. Kırk yerde kızıl alaca gelin odası diktirdi. Kan Turalı ile kızı getirip gelin odasına koydular. Ozan geldi coşturucu havalar çaldı. Oğuz yiğidinin yüreği kabardı. Kılıcını çıkardı yere çaldı, kertti, dedi ki: Yer gibi kertileyim, toprak

¹ şakıtır mı

gibi savrulayım, kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, oğlum doğmasın, doğarsa on güne varmasın, bey babamın kadın anamın yüzünü görmeden bu gelin odasına girersem dedi. Evini çözdü, devesini bağirttı, kara koç atını kişnetti, geceyi gündüze kattı, göçtü.

Yedi gün yedi gece at koşturdu. Oğuzun hudut boyuna çıktı, çadır dikti. Kan Turalı der:

*Hey kırk eşim kırk arkadaşım
Kurban olsun size benim başım*

Hak Taâla yol verdi vardım, o üç canavarı öldürdüm, sarı elbiseli Selcen Hatunu aldım geldim, haber eyleyin babam bana karşı gelsin dedi.

Kan Turalı baktı gördü bu konduğu yerde kuğu kuşları, turnalar, sülünler, keklikler uçuyorlar. Soğuk soğuk sular, çayırlar, çimenler... Selcen Hatun bu yeri güzel gördü, beğendi. İndiler, yeme içme ile meşgul oldular. Yediler içtiler.

O zamanda Oğuz yiğitlerine ne kaza gelse uykudan gelirdi. Kan Turalının uykusu geldi, uyudu. Uyurken kız der: Benim âşıklarım çoktur, ansızın dört nala gelmesin, tutup yiğidimi öldürmesinler, akça yüzlü ben gelini

tutup babamın anamın evine iletmesinler dedi. Kan Turalının atının giyimini sessizce tuttu giydirdi. Kendisi de giyimini sessizce tuttu giyindi. Mızrağını eline aldı, bir yüksek yere çıktı, bekledi.

Meğer hanım Tekür pişman oldu. Üç canavar öldürdüğü için bir kızcağızımı aldı gitti dedi. Gizlice kara elbiseli, mavi demirli altı yüz kâfir seçti. Gece gündüz at koşturdular. Ansızın yetiştiler.

Kız hazır idi. Baktı gördü dört nala yetiştiler, atını oynattı, Kan Turalının üzerine geldi. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Gafil olma kara başını kaldır yiğit
Elâ süzme güzel gözünü aç yiğit
Pazularından ak ellerin bağlanmadan
Ak alnın kara yere tepilmeden
Birdenbire güzel başın kesilmeden
Alca kanın yer yüzüne dökülmeden
Hasım yetişti düşman erişti
Ne yatıyorsun kalk yiğit
Kapkayalar oynamadan yer oyuldu
Yaşlı beyler ölmeden el boşaldı
Kaynaşarak uğraşarak dağdan indi
Tertiplenip üzerine düşman geldi
Yatacak yer mi buldun yurt mu buldun
Noldu sana*

diye seslendi. Kan Turalı sıçradı uyandı, ayağa kalktı, der: Ne söylüyorsun güzelim dedi. Der: Yiğidim, üzerine düşman geldi, uyandırmak benden, savaşım hüner göstermek senden dedi. Kan Turalı gözünü açtı, göz kapaklarını kaldırdı. Gördü gelen at üzerinde, giyimini giyinmiş, mızrağı elinde. Yeri öptü, der: Âmennâ ve saddaknâ', maksudumuz Hak Taâla katında hasıl oldu diyip arı sudan abdest aldı. Ak alnını yere koydu, iki rekât namaz kıldı. Atına bindi, adı güzel Muhammede salâvat getirdi, kara elbiseli kâfire at sürdü, karşı vardı. Selcen Hatun at oynattı Kan Turalının önüne geçti. Kan Turalı der: Güzelim nereye gidiyorsun dedi. Der: Bey yiğit, baş esen olsa börk bulunmaz mı olur, bu gelen kâfir çok kâfirdir, savaşım, dövüşelim, ölenimiz ölsün, sağ kalanımız otağa gelsin dedi.

Burada Selcen Hatun at sürdü. Hasımını bastırdı. Kaçanını kovalamadı, aman diyeni öldürmedi. Öyle sandı ki düşman bastırıldı. Kılıcının kabzası kan içinde otağa geldi, Kan Turalıyı bulamadı. O sırada Kan Turalının babası anası çıka geldi. Gördüler ki bu gelen kişinin kılıcının kabzası kanlı, oğlu

iman ettik ve tasdik ettik, inandık

görünmez. Haber sordular, görelim nasıl sordular:

Anası der:

*Anam kişi kızım kişi
Sabah erken yerinden kalkı verdin
Oğulu tutturdu mu
Birdenbire güzel başını kestirdin mi
Kadın ana bey baba diye bağırttın mı
Sen geliyorsun bir beyim görünmüyor bağrım yantıyor
Ağız dilden bir kaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun gelin sana*

dedi. Kız bildi ki kaynanası kayın babasıdır. Kamçı ile işaret kılıp: Otağa inin, nerede iner karışır toz var ise ve nerede karga kuzgun oynuyorsa orada arayalım dedi. Atına mahmuz vurdu, bir yüksek yere çıktı, gözetledi.

Gördü ki bir derenin içinde toz kâh toplanıyor kâh dağılıyor. Üzerine geldi. Gördü ki Kan Turalının atını oklamışlar, gözünün kapağını oklamışlar, yüzünü kan bürümüş, durmadan kanını siliyor, kâfirler üşüşüyor, kılıcını yalın eyliyor kâfiri önüne katıp kovalıyor. Selcen Hatun bunu böyle gördü, içine ateş düştü. Bir bölük kaza şâhin girmiş gibi kâfire at sürdü. Bir ucundan kırıp kâfiri öbür ucuna çıktı.



Kan Turalı baktı gördü ki bir kimse düşmanı önüne katmış kovalıyor. Selcen olduğunu bilmedi, kızdı. Burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Kalkıp yerinden doğrulan yiğit ne yiğitsin
Yelesi kara cins atına binen yiğit ne yiğitsin
Birdenbire başlar kesen
Destursuzca ¹ benim düşmanıma giren yiğit ne yiğitsin
Destursuzca düşmana girmek bizim elde ayıp olur
Bre yürü
Doğan kuş olarak uçayım mı
Sakalınla boğazından tutayım mı
Ansızın senin başını ben keseyim mi
Alca kanını yer üzüne dökeyim mi
Kara başını terkiye ² asayım mı
Bre belâsı gelmiş yiğit ne yiğitsin
Çekilip dön*

dedi. Selcen Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Hey yiğidim bey yiğidim
Develer yavrusundan döner mi olur
Kara koçta cins atlar
Taycığını teper mi olur*

¹ izinsiz, müsaadesiz

² atın arkasına, eyerin arkasına

*Ağıllarda akça koyun
Kuzucağını süser mi olur
Alp yiğitler bey yiğitler
Sevgilisine kıyar mı olur
Yiğidim bey yiğidim
Bu düşmanın bir ucu bana bir ucu sana*

dedi. Kan Turalı bildi ki bu düşmanı basıp dağıtan Selcen Hatundur. Bir tarafına da kendisi girdi. Kılıç çekip yürüdü, kâfir başını kesti. Hasım bastırıldı, düşman kırıldı.

Selcen Hatun Kan Turalıyı at arkasına aldı çıktı. Giderken Kan Turalının fikrine bu geldi ki:

*Kalkıp ey Selcen Hatun doğrulduğunda
Yelesi kara cins atına bindiğinde
Babamın ak otağının eşiğine indiğinde
Oğuzun elâ gözlü kızı gelini destan anlattığında
Herkes sözünü söylediğinde
Sen orada durasın övünesin
Kan Turalı perişan oldu
At arkasına aldım çıktım diyesin
Gözüm döndü gönlüm gitti
Öldürürüm seni*

dedi. Selcen Hatun durumun ne olduğunu bilip söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Bey yiğit
Övünürse erkek övünsün aslandır
Övünmeklik kadınlara bühtandır
Övünmekle kadın erkek olmaz
Alaca yorgan içinde seninle sarmaşmadım
Tatlı damak tutarak emişmedim
Al duvağımın altından söyleşmedim
Tez sevdin tez usandın kavat oğlu kavat
Kadir Allah bilir ben sana
Münisim yârim kıyma bana*

dedi. Kan Turalı der: Yok, elbette öldürmem gerektir dedi. Kız hiddetlendi, der: Bre kavat oğlu kavat, ben aşağı kulpa yapışıyorum, sen yukarı kulpa yapışıyorsun, bre kavat oğlu, okunla mı, kılıcınla mı, gel beri konuşalım dedi.

Atını tepti, bir yüksek yere çıktı. Oklугundan doksan okunu yere döktü. İki okun temrenini çıkardı. Birini yaya taktı, birini eline aldı. Temrenli ok ile atmağa kıyamadı. Der: Yiğit at okunu. Kan Turalı der: Kızların yolu evveldir, önce sen at dedi. Kız bir oku Kan Turalıya attı. Şöyle ki başında olan bit ayağına indi. İleri gelip Selcen Hatunu kucaklayıp barışmışlar, emişmişler. Kan Turalı burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*İşıl işıl ışıldayan ince elbiselim
Yere basmayıp yürüyen servi boylum
Kar üzerine kan damlamış gibi kızıl yanaklım
Çift badem sığmayan dar ağızlım
Ressamların ¹ çizdiği kara kaşlım
Kurumsu ² kırk tutam kara saçlım
Aslan soyu sultan kızı
Öldürmeğe ben seni kıyar mıydım
Kendi canıma kıyarım ben sana kıymam
Ben seni deniyordum*

dedi. Selcen Hatun da burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Kalkarak yerimden doğrulurdum
Yelesi kara cins atıma binerdim
Babamın ak otağından çıkardım
Arku Beli Ala Dağı avlardım
Alaca geyik yabani geyik kovalardım
Çekince bir ok ile vururdum
Temrensiz ok ile yiğit seni deniyordum
Öldürmeğe yiğidim ben seni kıyar mıydım*

dedi. İrağından yakınından gelişteler, gizli yaka tutarak koklaştılar, tatlı damak vererek emişteler, ak boz atlara binerek koşuştular, bey babasının yanına eriştiler.

¹ (veya) kâtiplerin

² yanan kumaşın isli külü

Babası oğlancığını gördü Allaha şükürler eyledi. Oğlu ile, gelini ile Kanglı Koca Oğuza girdi. Yeşil, alaca, güzel çimene çadır dikti. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Düğün etti, kudretli Oğuz beylerini ağırladı. Altınlıca gölgeliğini dikip Kan Turalı gelin odasına girip mura-dına maksuduna erişti.

Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, destan söyledi deyiş dedi, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyledi.

*Şimdi hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya*

Ecel geldiğinde arı imandan ayırmasın. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Allahın verdiği ümidin keşilmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Âmin diyenler Tanrının yüzünü görsün. Derlesin toplanın günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'ya bağışlasın hanım hey!...

KAZILIK KOCA OĞLU YİGENEK DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY

KAM Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Kara yerin üzerine ak otağını dikmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri sohbe toplamıştı. Yeme içme idi.

Kazılık Koca derlerdi bir kişi var idi. Bayındır Hanın veziri idi. Şarabın keskini başına çıkı. Kaba dizi üzerine çöktü, Bayındır Handan akın diledi. Bayındır Han izin verdi. Nereye istersen git dedi.

Kazılık Koca iş görmüş, işe yarar adamdı. İşe yarar yaşlılarını yanına topladı, teçhizat ve levazımı ile yola girdi. Çok dağlar, dere tepe geçti. Günlerden bir gün Düzmürd Kalesine geldi. Karadeniz kenarında idi. Ona erişip kondular.

O kalenin bir tekürü var idi. Adına Arşın oğlu Direk Tekür derlerdi. O kâfirin altmış

arşın boyu var idi. Altmış batman gürz vurdu, çok kuvvetli yay çekti. Kazılık Koca kaleye yetişir yetişmez cenge başladı. Sonra o tekür kaleden dışarı çıktı, meydana girdi, er diledi. Kazılık Koca onu görür görmez yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı. Kâfirin ensesine bir kılıç vurdu, zerre kadar kestiremedi. Sıra kâfire geldi. O altmış batman gürz ile Kazılık Kocaya tepeden aşağı tutup çaldı. Yalan dünya başına dar oldu, düdük gibi kan fışkırdı. Kazılık Kocayı yakalayıp tutup kaleye koydular. Yiğitleri durmayıp kaçtılar. Kazılık Koca tam on altı yıl kalede esir oldu. Sonra Emen derlerdi bir kişi altı kerre varıp kaleyi alamadı.

Meğer hanım, Kazılık Koca esir olduğu vakit bir oğlancığı var idi. Bir yaşında idi. On beş yaşına girdi, yiğit oldu. Babasını öldü biliyordu. Yasak eylemişlerdi, esir olduğunu oğlandan saklıyorlardı. O oğlanın adına Yigenek derlerdi.

Günlerden bir gün Yigenek oturup beyler ile sohbet ederken, Kara Göne oğlu Budak ile uyuşamadı. Birbirine söz atıştılar. Budak der: Burada boş laf edip ne yapıyorsun, mademki er diliyorsun, varıp babanı kurtarsana, on altı yıldır esirdir dedi. Yigenek bu haberi

işitince yüreği oynadı, kara bağı sarsıldı. Kalktı, Bayındır Hanın huzuruna vardı, yere yüz koydu, der:

*Sabah erken sapa yerde dikilince ak otağı
Atlas ile yapınca mavi gölgelikli
Tavla tavla çekilince yiğit atlı
Çağırıp yardım isteyince bol çavuşlu
Çalkandığında yağ dökülen bol nimetli
Darda kalmış yiğidin arkası
Zavallının biçarenin ümidi
Türkistanın direği
Yırtıcı kuşun yavrusu
Amut suyunun aslanı
Karacığın kaplanı
Devletli han medet*

Bana asker ver, beni babamın esir olduğu kaleye gönder dedi.

Bayındır Han buyurdu, yirmi dört sancak beyi gelsin dedi. Önce Demirkapı Derbeninde bey olan, kargı mızrak ucunda er böğürten, hasıma yetiştiğinde kimsin diye sormayan Kıyan Selçük oğlu Deli Dunder seninle beraber varsın dedi. Aygır Gözler Suyundan at yüzdüren, elli yedi kalenin kili-dini alan Eylik Koca oğlu Dülek Evren beraber varsın dedi. Çift burçtan kayın oku durmadan geçen Yağrancı oğlu İlalmış se-

ninle beraber varsin. Üç kerre düşman görmese kan ağlayan Toğsun oğlu Rüstem beraber varsin dedi. Ejderhalar ağzından adam alan Deli Evren beraber varsin. Yer yüzünün bir ucundan bir ucuna yetişeyim diyen Soğan Sarı beraber varsin. Sayılmakla Oğuz erenleri tükense olmaz, Bayındır Han yirmi dört kahraman sancak beyini Yigeneğe arkadaşlığa verdi. Beyler toplanıp hazırlıklarını yaptılar.

Meğer o gece Yigenek rüya gördü. Rüyasını arkadaşlarına söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Der: Beyler birdenbire kara başım, gözüüm uykuda iken rüya gördü. Elâ gözümü açıp dünya gördüm. Ak boz atlar koşturan alplar gördüm. Ak miğferli alpları yanıma aldım. Ak sakallı Dede Korkuttan öğüt aldım. Alaca yatan kara dağları aştım. İleri yatan Karadenize girdim. Gemi yapıp gömleğimi çıkardım yelken kurdum. İleri yatan denizi deldim geçtim. Öteki kara dağın bir yanında alnı başı parlayan bir er gördüm. Kalkıp yerimden doğruldum. Kargı dilli öz mızrağımı kaptım. Karşılayıp o ere vardım. Karşısından o eri mızraklayacağım zaman denedim. Göz ucu ile o ere baktım. Dayım

Emen imiş onu bildim. Döndüm o ere selâm verdim. Oğuz ellerinde kimsin dedim. Gözkapaklarını kaldırıp yüzüme baktı. Oğul Yigenek nereye gidiyorsun dedi, söyledi. Ben dedim: Düzmürd kalesine gidiyorum, babam orada esir imiş dedim. Burada dayım bana söyledi:

Der:

*Yetiştiginde yel yetişmezdi yedi vurgunum
Yedi bayırın kurduna benzerdi yiğitlerim
Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım
Kayın dalı tüylerinden som altınlı benim okum
Yel esti yağmur yağdı yükü koptu
Yedi defa vardım o kaleyi alamadım geri döndüm
Benden daha er çıkmayasın Yigeneğim dön*

dedi Yigenek rüyasında dayısına söylemiş:

Der:

*Kalkıp yerinden doğrulduğunda
Elâ gözlü bey yiğitleri yanına almadın
Adı belli beylerle sen at koşturmadın
Beş akçeli süvarileri arkadaş ettin
Onun için o kaleyi sen alamadın*

demiş. Yigenek yine der:

*Kese kese yemeğe yahni güzel
Kesme gününde kumandan hızlı güzel*

*Dâim geldiğinde dursa devlet güzel
Bildiğini unutmasa akıl güzel
Hasmından dönmese kaçmasa erlik güzel*

dedi.

Bu rüyayı Yigenek arkadaşlarına hikâye eyledi. Meğer dayısı Emen orada yakın idi. Cümle beylerle arkadaş olup gittiler. Düzmürd Kalesine yetişince etrafını çevirip gittiler konular.

Kâfirler bunları görünce Arşın oğlu Direk Teküre haber verdiler. O mel'un da kaleden dışarı çıkıp bunların karşısına geçti, er diledi. Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar yerinden kalkı verdi, altmış tutam sivri mızrağını koltuğa kısıp o kâfiri karşısından mızraklayayım dedi, mızraklayamadı. Kâfir tekür yakalayıp zorladı, mızrağını çekti elinden aldı. O altmış batman gürz ile Dundarı tepeden aşağı tutup çaldı. Geniş dünya başına dar oldu. Cins atını çevirdi, çekilip döndü. Ondan sonra Dönebilmez Dülek Evren altı kanatlı çomağı ile at tepip gelip yukarıdan aşağı kâfire şiddetle vurdu, yenemedi. Tekür yakalayıp elinden çomağını aldı, ona da gürz ile vurdu. O da cins atını çevirdi, çekilip döndü. Hanım, yirmi dört sancak beyi tekürün elinde perişan oldu. Sonra Kazılık Koca oğlu Yigenek, taze yiğitcik yaradan Allaha sığındı, ölümsüz mâbudu övdü, der:

*Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Aziz Tanrı
Sen anadan doğmadın
Sen babadan olmadın
Kimsenin rızkını yemedin
Kimseye güç etmedin ¹
Bütün yerlerde birsin
Sen dâim ve baki olan Allahsın
Âdeme sen taç giydirdin
Şeytana lânet kıldın
Bir suçtan ötürü huzurundan sürdün
Nemrud göğe ok attı
Karnı yarık balığı karşı tutun
Ululuğuna haddin yok
Senin boyun kaddin ² yok
Veya cism ile ceddin yok
Vurduğunu ulutmayan Ulu Tanrı
Bastığını belirtmeyen belli Tanrı
Kaldırdığını göğe yetiştiren güzel Tanrı
Kızdığını kahreden kahhar Tanrı
Birliğine sığındım Rabbim kadir Tanrı
Medet senden
Kara elbiseli kâfire at tepiyorum
İşimi sen yoluna koy*

dedi. Hemen at sürdü. Yel gibi yetişti, tutkal gibi yapıştı. Kâfirin omuzuna bir kılıç vurdu. Giyimini kuşamını doğradı, altı parmak de-

¹ zor göstermedin

² boyun

rinliğinde yara açtı. Kara kanı fışkırdı, kara kalçası, çizmesi dolu kan oldu. Kara başı bunaldı darda kaldı. Hemen döndü kaleye kaçtı. Yigenek ardından yetişti. Kale kapısına girmişken kara çelik öz kılıcı ile ensesine öyle çaldı ki başı top gibi yere düştü. Ondan sonra Yigenek atını döndürdü, askerinin yanına geldi.

Esir olan Kazılık Kocayı bırakı vermişler, çıkıp geldi. Hay bey yiğitler kâfir kim öldürdü diyerek söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Develerin dişisini gebe koydun
Erkek midir dişi midir onu bilsem
Kara elimin koyununu gebe koydum
Koç mudur koyun mudur onu bilsem
Elâ gözlü güzel helâllimi hamile koydum
Erkek midir kız mıdır onu bilsem
Bre bey yiğitler haber bana Yaradanın aşkıma*

dedi. Yigenek burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Develerin dişisini gebe koydun erkek oldu
Kara elde koyununu gebe koydun koç oldu
Elâ gözlü güzel helâllini hamile koydun aslan oldu*

dedi. Yigenek babası ile görüştü. Ondan sonra geri kalan beyler görüştü. Sonra hep birden beyler kaleye yürüyüş ettiler, yağmaladılar.

Babası ile Yigenek gizli yaka tutarak koklaştılar, iki hasret birbirleriyle buluştular, ıssız yerin kurdu gibi uluştular, Tanrıya şükürler kıldılar.

Kalenin kilisesini yıkıp yerine mescit yaptılar. Aziz Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alaca kanını, kumaşın arısını, kızın güzelini, dokuz katlı işlenmiş süslü elbise, cübbe Bayındır Hana hisse çıkardılar. Geri kalanını gazilere bağışladılar. Döndüler, evlerine geldiler.

Dedem Korkut gelip destan söyledi, deyiş dedi. Bu Oğuznâme Yigenegün olsun dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Âhir sonu arı imandan ayırmasın. Ak alnında beş kelime dua kıldık kabul olsun. Günahınızı adı güzel Muhammet Mustafanın yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!...

BASATIN TEPEGÖZÜ ÖLDÜRDÜĞÜ
DESTANI BEYAN EDER
HANIM HEY

MEĞER hanım bir gün Oğuz otururken üstüne düşman geldi. Gece içinde ürktü göçtü. Kaçıp giderken Aruz Kocanın oğlancığı düşmüş. Bir aslan bulup götürmüş, beslemiş.

Oğuz yine zamanla gelip yurduna kondu. Oğuz Hanın at çobanı gelip haber getirdi, der: Hanım sazdan bir aslan çıkıyor, at vuruyor, sallana sallana yürüyüşü adam gibi, at başarak kan sömürüyor. Aruz der: Hanım. ürktüğümüz zaman düşen benim oğlancığımdır belki dedi.

Beyler bindiler, aslan yatağı üzerine geldiler. Aslanı kaldırıp¹ oğlanı tuttular. Aruz oğlanı alıp evine getirdi. Şenlik yaptılar, yeme içme oldu.

Amma oğlanı ne kadar getirdilerse durmadı, geri aslan yatağına vardı. Tekrar tutup getirdiler, Dedem Korkut geldi, der: Oğlanım

¹ ürktüp

sen insansın, hayvanla arkadaş olma, gel güzel ata bin, güzel yiğitlerle at sür, at koştur dedi. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçüktür, senin adın Basat olsun, adını ben verdim, yaşını Allah versin dedi.

Oğuz bir gün yaylaya göçtü. Aruzun bir çobanı var idi. Adına Konur Koca Sarı Çoban derlerdi. Oğuzun önünce bundan evvel kimse göçmezdi. Uzun Pınar denmekle meşhur bir pınar var idi. O pınara periler konmuştu. Ansızın koyun ürktü. Çoban erkeçe¹ kızdı, ileri vardı. Gördü ki peri kızları kanat kanada bağlamışlar², uçuyorlar. Çoban, keçesini üzerlerine attı, peri kızının birini tuttu. Tamah edip derhal temasta bulundu. Koyun ürkmeye başladı. Çoban koyunun önüne koştu. Peri kızı kanat vurup uçtu, der: Çoban yıl tamam olunca, bende emanetin var, gel al dedi. Amma Oğuzun başına felâket getirdin dedi. Çobanın içine korku düştü. Amma kızın derdinden benzi sarardı.

Zamanla Oğuz yine yaylaya göçtü. Çoban gene bu pınara geldi. Gene koyun ürktü. Çoban ileri vardı. Gördü ki bir kütleye yatıyor, parıl parıl parlıyor. Peri kızı geldi, der: Çoban

¹ koyun sürüsünün önünde giden erkek keçi

² vermişler

emanetini gel al, amma Oğuzun başına felâket getirdin dedi. Çoban bu kütleyi görünce dehşete düştü. Geri döndü, sapan taşına tuttu. Vurdukça büyüdü. Çoban kütleyi bıraktı kaçtı. Koyun ardına düştü.

Meğer o sırada Bayındır Han beylerle gezinti için ata binmişlerdi. Bu pınarın üzerine geldiler. Gördüler ki bir alâmet şey yatıyor, başı kıcı belirsiz. Etrafına toplandılar. İndi bir yiğit bunu tepti. Teptikçe büyüdü. Bir kaç yiğit daha indiler teptiler. Teptiklerince büyüdü. Aruz Koca da inip tekmeledi. Mahmuzu dokundu, bu kütle yarıldı. İçinden bir oğlan çıktı, gövdesi adam, tepesinde bir gözü var. Aruz aldı bu oğlanı eteğine sardı. Der: Hanım bunu bana verin, oğlum Basat ile besleyeyim dedi. Bayındır Han senin olsun dedi.

Aruz Tepegözü aldı evine getirdi. Buyurdu, bir dadı geldi. Memesini ağzına verdi. Bir emdi, olanca sütünü aldı, iki emdi kanını aldı, üç emdi canını aldı. Bir kaç dadı getirdiler, helâk etti. Gördüler olmuyor, sütle besleyelim dediler. Günde bir kazan süt yetmiyordu.

Beslediler büyüdü, gezer oldu, oğlancıklar ile oynar oldu. Oğlancıkların kiminin burnunu, kiminin kulağını yemeğe başladı.

Hasılı, halkın bunun yüzünden çok canı yandı, âciz kaldılar. Aruza şikâyet edip ağlaştılar. Aruz Tepegözü dövdü, sövdü, men etti, o dinlemedi. Nihayet evinden kovdu.

Tepegözün peri anası gelip oğlunun parmağına bir yüzük geçirdi, oğul sana ok batmasın, tenini kılıç kesmesin dedi. Tepegöz Oğuzdan çıktı, bir yüce dağa vardı. Yol kesti, adam aldı, büyük harami oldu. Üzerine birkaç adam gönderdiler, ok attılar batmadı, kılıç vurdular kesmedi, mızrak sapladılar işlemedi. Çoban çoluk kalmadı hep yedi. Oğuzdan dahi adam yemeğe başladı.

Oğuz toplanıp üzerine vardı. Tepegöz görüp kızdı, bir ağacı yerinden kopardı, atıp elli altmış adam helâk eyledi. Alplar başı Kazana darbe vurdu, dünya başına dar oldu. Kazanın kardeşi Kara Göne Tepegözün elinde perişan oldu. Düzen oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu gibi pehlivan, elinde şehit oldu. Zayıf canından iki kardeşi Tepegözün elinde helâk oldu. Demir giyimli Mamak, elinde helâk oldu. Bıyığı kanlı Bügdüz Emen, elinde perişan oldu. Ak sakallı Aruz Kocaya kan kusturdu. Oğlu Kıyan Selçükün ödü patladı. Oğuz Tepegöze kâr etmedi, ürktü kaçtı. Tepegöz çevirip önünü kesti,

Oğuzu bırakmadı, geri yerine kondurdu. Velhasıl Oğuz yedi kerre ürktü, Tepegöz önünü kesip yedi kerre yerine getirdi. Oğuz Tepegözün elinde tam perişan oldu.

Vardılar Dede Korkutu çağırdılar, onunla konuştular, gelin kesim keselim¹ dediler.

Dedem Korkutu Tepegöze gönderdiler. Geldi selâm verdi, der: Oğul Tepegöz, Oğuz elinde perişan oldu, bunaldı, ayağının toprağına beni attılar, sana haraç² verelim. derler dedi. Tepegöz der: Günde altmış adam verin yemeğe dedi. Dede Korkut der: Bu şekilde sen adam bırakmaz tüketirsin dedi, amma günde iki adam ile beş yüz koyunverelim dedi. Dede Korkut böyle söyleyince Tepegöz der: Pekâlâ öyle olsun, evet hem bana iki adam verin yemeğimi benim pişirsin, ben yiyeyim dedi.

Dede Korkut döndü, Oğuza geldi. Der: Yünlü Koca ile Yapağılı Kocayı Tepegöze verin yemeğini pişirsin dedi ve hem günde iki adam ile beş yüz koyun istedi dedi. Bunlar da razı oldu.

Dört oğlu olan birini verdi, üçü kaldı. Üç olan birini verip ikisi kaldı. Kapak Kan

¹ bir miktar üzerinde anlaşalım

² kesim

derler bir adam var idi. İki oğlu var idi. Bir oğlunu verip biri kalmıştı. Tekrar sıra dönüp dolaşıp ona gelmişti. Anası feryat edip ağladı, figan etti. Meğer hanım, Aruz oğlu Basat gazaya gitmişti, o sırada geldi. Yaşlı kadıncağız der: Basat şimdi akından geldi, varayım, belki bana bir esir verir, oğlan-cığımı kurtarırım dedi.

Basat altınlı gölgeliğini dikip otururken gördüler ki bir hatun kişi geliyor. Geldi içeri Basata girdi selâm verdi, ağladı, der:

Avucuna sığmayan karacalı oğlu

İri teke boynuzundan katı yaylı

İç Oğuzda Dış Oğuzda adı belli

Aruz oğlu hanım Basat bana medet

dedi. Basat der: Ne istiyorsun? Yaşlı kadıncağız der: Yalancı dünya yüzünde bir er ortaya çıktı, otlağında Oğuz elini kondurmadı, kara çelik öz kılıçlar kesilecek kılını kesmedi, kargı mızrak oynatanlar saplayamadı, kayın oku atanlar kâr etmedi, alplar başı Kazana bir darbe vurdu, kardeşi Kara Göne elinde perişan oldu, bıyığı kanlı Bügdüz Emen elinde perişan oldu, ak sakallı baban Aruza kan kusturdu, meydan üzerinde kardeşin Kıyan Selçük ödü patladı can verdi,

kudretli Oğuz beylerinin de kimisini perişan edip kimisini şehit eyledi, yedi defa Oğuzu yerinden sürdü, haraç dedi kesti, günde iki adam beş yüz koyun istedi, Yünlü Koca ile Yapağılı Kocayı ona hizmetkâr verdiler, dört oğlu olan birini verdi, üçü olan birini verdi, ikisi olan birini verdi, iki oğlancığım var idi, birini verdim biri kaldı, döndü sıra tekrar bana geldi, onu da istiyorlar, hanım bana medet dedi. Basatın karanlıklı gözleri yaşla doldu. Kardeşi için söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Kenar yerde dikilmiş otağlarını
O zalim yıktırdı demek kardeş
Koşucu olan atlarını tavlāsından
O zalim seçtirdi demek kardeş
Cins cins develerini katarından
O zalim ayırdı demek kardeş
Şöleninde kestiğin koyununu
O zalim kesti demek kardeş
Güvencimle getirdiğim gelinciğini
O zalim senden ayırdı demek kardeş
Ak sakallı babamı oğul diye ağlattın demek kardeş
Akça yüzlü anamı sızlattın demek kardeş
Karşı yatan kara dağımın yükseği kardeş
Akıntılı güzel suyumun taşkını kardeş
Güçlü belimin kuvveti kardeş*

*Karanlıklı gözlerimin aydını kardeş
Kardeşimden ayrıldım*

diye çok ağladı, feryat figan kıldı.

O hatun kişiye bir esir verdi, var oğlunu kurtar dedi. Hatun aldı, oğlunun yerine verdi. Hem oğlun geldi diye Aruza müjdeledi. Aruz sevindi, kudretli Oğuz beyleri ile Basata karşı geldi. Basat babasının elini öptü, ağlaştılar bağrıştılar. Anasının evine geldi. Anası karşı geldi, oğlancığını bağrına bastı. Basat anasının elini öptü, görüştüler ağlaştılar. Oğuz beyleri toplandı. Yemeler içmeler oldu.

Basat der: Beyler kardeş uğruna Tepegöz ile buluşacağım, ne buyurursunuz dedi. Kazan Bey burada söylemiş, görelim hanım nasıl söylemiş:

Der:

*Kara ejderha oldu Tepegöz
Gök yüzünde çevirdim yenemedim Basat
Kara kaplan oldu Tepegöz
Kara kara dağlarda çevirdim yenemedim Basat
Kükremiş aslan oldu Tepegöz
Kalın sazlarda çevirdim yenemedim Basat
Er olsan bey olsan da bre
Ben Kazan gibi olmayasın Basat*

dedi.

*Ak sakallı babanı ağlatma
Ak bürçekli ananı sızlatma*

Basat der: Elbette varırım. Kazan der: Sen bilirsin. Babası ağladı, der: Oğul ocağımı sahipsiz koyma, kerem eyle, varma dedi. Basat der: Yok ak sakallı aziz baba varırım dedi, dinlemedi. Okluğundan bir tutam ok çıkardı beline soktu, kılıcını omuzundan çaprazlama kuşandı, yayını koluna taktı, eteklerini kıvırdı, babasının anasının elini öptü, helâllaştı, hoşça kalın dedi.

Tepegözün bulunduğu Salahana¹ Kaya-sına geldi. Gördü Tepegöz güneşe karşı yatıyor. Çekti belinden bir ok çıkardı. Tepegözün sırtına bir ok vurdu. Ok geçmedi, parçalandı. Bir daha attı. O da parça parça oldu. Tepegöz ihtiyarlara dedi: Bu yerin sineği bizi usandırdı dedi. Basat bir daha attı. O da parçalandı. Bir parçası Tepegözün önüne düştü. Tepegöz sıçradı baktı. Basatı gördü, elini eline çaldı, kah kah güldü. İhtiyarlara der: Oğuzdan yine bize bir turfanda kuzu geldi dedi. Basatı önüne kattı tuttu. Boğazından sarkıttı inine getirdi, çizmesinin koncına soktu, der: Bre ihtiyarlar, ikinci

¹ başıboş, serseri

vakti bunu bana çeviresiniz, yiyeyim dedi. Yine uyudu.

Basatın hançeri var idi. Çizmesini yardı, içinden çıktı. Der: Bre ihtiyarlar, bunun ölümü nedendir? Dediler: Bilmeyiz amma gözünden gayrı yerde et yoktur dediler. Basat Tepegözün başı ucuna geldi. Göz kapağını kaldırdı, baktı gördü ki gözü ettir. Der: Bre ihtiyarlar şişi ocağa koyun kızsın dedi. Şiş ocağa koydular kızdı. Basat eline aldı, adı güzel Muhammede salâvat getirdi, şişi Tepegözün gözüne öyle bastı ki Tepegözün gözü helâk oldu. Öyle nâra attı haykırdı ki dağ ve taş yankılandı. Basat sıçradı koyunun içine, mağaraya girdi.

Tepegöz bildi ki Basat mağaradadır. Mağaranın kapısını tutup bir ayağını kapının bir yanına, birini de bir yanına koydu. Der: Bre koyun başları, erkek, bir bir gel geç dedi. Bir bir gelip geçti. Her birinin başlarını sıvazladı. Toklucuklar, devletim sakar koç, gel geç dedi. Bir koç yerinden kalktı, gerinip uzadı. Derhal Basat koçu tutup boğazladı, derisini yüzdü, kuyruğu ile başını deriden ayırmadı, içine girdi.

Basat Tepegözün önüne geldi. Tepegöz de bildi ki Basat derinin içindedir. Der: Ey sakar



koç benim nereden helâk olacağımı bildin, öyle çalayım seni mağara duvarına ki kuyruğun mağarayı yağlasın dedi. Basat koçun başını Tepegözün eline sundu. Tepegöz boynuzundan sımsıkı tuttu. Kaldırınca boynuz deri ile elinde kaldı. Basat Tepegözün bacağı-nın arasından sıçrayıp çıktı.

Tepegöz boynuzu kaldırıp yere çaldı, der: Oğlan kurtuldun mu? Basat der: Tanrım kurtardı. Tepegöz der: Bre oğlan, al şu parmağımdaki yüzüğü parmağına tak, sana ok ve kılıç kâr eylesin.

Basat aldı yüzüğü parmağına geçirdi. Tepegöz der: Oğlan yüzüğü alıp takındı mı? Basat der: Takındım. Tepegöz Basatın üzerine saldırdı, hançerle çaldı kesmek istedi. Sıçradı, açıkta durdu. gördü ki yüzük gene Tepegözün ayağı altında yatıyor. Tepegöz der: Kurtuldun mu? Basat der: Tahrim kurtardı. Tepegöz der: Oğlan şu künbedi gördün mü? Der: Gördüm. Tepegöz der: Benim hazinem var, o ihtiyarlar almasınlar, var mühürle dedi.

Basat künbedin içine girdi. Gördü ki altın akçe yığılmış. Bakarak kendisini unuttu. Tepegöz künbedin kapısını tuttu, der: Künbede girdin mi? Basat der: Girdim. Tepegöz der: Öyle çalayım ki künbet ile darmadağın ola-

sın. Basatın diline bu geldi ki: Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh dedi. Hemen o anda künbet yarıldı, yedi yerden kapı açıldı. Birinden dışarı çıktı. Tepegöz künbede elini soktu, öyle kaçtı ki künbet altüst oldu. Tepegöz der: Oğlan kurtuldun mu? Basat der: Tanrım kurtardı dedi. Tepegöz der: Sana ölüm yokmuş, şu mağarayı gördün mü? Basat der: Gördüm. Der: Orda iki kılıç var, biri kınlı biri kınsız, o kınsız keser benim başımı, var getir, benim başımı kes dedi.

Basat mağara kapısına vardı. Gördü bir kınsız kılıç durmaz iner çıkar. Basat der: Ben buna hemen tedbirsizce yapışmayayım deyip kendi kılıcını çıkardı tuttu, iki parçaya böldü. Vardı bir ağaç getirdi kılıca tuttu, onu da iki parça eyledi. Sonra yayını eline aldı, ok ile o kılıcın asıldığı zinciri vurdu. Kılıç yere düştü gömüldü. Kendi kılıcını kınına soktu. Sapından o kılıcı sımsıkı tuttu. Geldi, der: Bre Tepegöz nicesin dedi. Tepegöz der: Bre oğlan daha ölmedin mi? Basat der: Tanrım kurtardı. Tepegöz der: Sana ölüm yokmuş dedi. Çağırıp Tepegöz söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Gözüm gözüm yalnız gözüm
Sen yalnız¹ göz ile
Ben Oğuzu kırıp geçirmiştım
Elâ gözden ayırdın yiğit beni
Tatlı candan ayırsın Kadir seni
Öyle ki ben çekerim göz acısını
Hiç bir yiğide vermesin kadir Tanrı göz acısını

dedi. Tepegöz gene der:

Memleketten doğum yerinden yiğit yerin neresidir?
Karanlık gece içinde yolu kaybetsen ümidin nedir
Büyük sancak tutan hanınız kim
Savaş günü önden at tepen alınız kim
Ak sakallı babanın adı nedir
Alp erenin erden adını saklaması ayıp olur
Adın nedir yiğit söyle bana

dedi. Basat Tepegöze söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Memleketten doğum yerinden yerim güney
Karanlık gece içinde yolu kaybetsem ümidim Allah
Büyük sancak tutan hanımız Bayındır Han
Savaş günü önden at tepen alpımız Ulaş oğlu Salur Kazan
Babamın adını sorar olsan koca ağaç
Anamın adını dersin kükremiş aslan
Benim adımı sorarsan Aruz oğlu Basattır

¹ tek

dedi. Tepegöz der: Şimdi kardeşiz, kıyma bana dedi.

Basat der:

*Bre kavat ak sakallı babamı ağlatmışım
İhtiyarcık ak bürçekli anamı sızlatmışım
Kardeşim Kıyanı öldürmüşsün
Akça yüzlü yengemi dul eylemişsin
Elâ gözlü bebeklerini öksüz koymuşsun
Bırakır mıyım seni
Kara çelik öz kılıcımı çekmeyince
Tepeli börklü başını kesmeyince
Alca kanını yer yüzüne dökmeyince
Kardeşim Kıyanın kanını almayınca
Bırakmam*

dedi. Tepegöz de burada söylemiş, der:

*Kalkıp yerimden doğrulayım derdim
Kudretli Oğuz beyleriyle ahdimi bozayım derdim
Yeniden doğanını öldüreyim derdim
Bir defa adam etine doyayım derdim
Kudretli Oğuz beyleri üzerime toplanıp gelsin derdim
Kaçıp Salahana Kayasına gireyim derdim
Ağır mancınığı taşla atayım derdim
İnip taş başıma düşerek öleyim derdim
Elâ gözden ayırdın yiğit beni
Tatlı candan ayırsın Kadir seni*

dedi. Tepegöz bir daha söylemiş, der:

*Ak sakallı yaşlıları çok ağlatmışım
Ak sakalının bedduası tutmuş olacak gözüm seni*

*Ak bürçekli ihtiyarcıkları çok ağlatmışım
Gözünün yaşı tutmuş olacak gözüm seni
Bıyıcığı kararmış yiğitcikleri çok yemişim
Yiğitlikleri tutmuş olacak gözüm seni
Elceğizi kınalı kızcağızları çok yemişim
Bedduaları tutmuş olacak gözüm seni
Öyle ki çekerim ben göz acısını
Hiç bir yiğide vermesin kadir Tanrı göz acısını
Gözüm gözüm ey gözüm yalnız gözüm*

dedi. Basat kızıp yerinden kalkı verdi. Erkek deve gibi Tepegözü dizi üzerine çökertti. Tepegözün kendi kılıcı ile boynunu vurdu. Deldi, yay kırışını taktı. Sürüye sürüye mağara kapısına geldi. Yünlü Koca ile Yapağılı Kocayı Oğuza müjdecı gönderdi.

Ak boz atlara binerek koşturdular. Kudretli Oğuz ellerine haber geldi. At ağızlı Aruz Koca evine dört nala geldi, anasına Basatın sevinç verdi, müjde, oğlun Tepegözü tepeledi dedi.

Kudretli Oğuz beyleri yetiştiler, Salahana Kayasına geldiler. Tepegözün başını ortaya getirdiler. Dedem Korkut gelip neşeli havalara kaldı, gazi erenlerin başına ne geldiğini söyleyi verdi. Hem Basata dua verdi:

*Kara dağa seslendiğinde cevap versin
Kanlı kanlı suların geçit versin*

dedi. Erlikle kardeşinin kanını aldın, kudretli Oğuz beylerini yükten kurtardın, kadir Allah yüzünü ak etsin Basat dedi.

Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Günahınızı adı güzel Muhammet Mustafaya bağışlasın hanım hey!...

BEGİL OĞLU EMRENİN DESTANINI BEYAN EDER

KAM Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Ak otağını kara yerin üzerine diktirmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri toplanmıştı.

Dokuz Tümen Gürcistanın haracı geldi. Bir at, bir kılıç, bir çomak ¹ getirdiler. Bayındır Han çok müteessir oldu. Dedem Korkut geldi neşeli havalar çaldı, hanım niye müteessir oluyorsun dedi. Der: Nasıl müteessir olmayayım, her yıl altın akçe gelirdi, yiğide beye verirdik, hatırları hoş olurdu, şimdi bunu kime verelim ki hatırı hoş olsun dedi. Dede Korkut der: Hanım bunun üçünü de bir yiğide verelim dedi, Oğuz iline karakol olsun dedi. Han Bayındır kime verelim dedi. Sağına soluna baktı, kimse razı olmadı. Begil derlerdi bir yiğit var idi, ona baktı, der: Sen ne dersin? Begil razı oldu. Kalktı yeri öptü.

¹ bir cenk âleti, demir topuzlu sopa

Dedem Korkut himmet kılıcını beline bağladı, çomağı omuzuna koydu, yayı koluna geçirdi.

Koç aygırı çektiirdi bu da bindi. Hısmını akrabasını ayırdı, evini çözdü, Oğuzdan göç eyledi. Berdeye Genceye varıp vatan tuttu. Dokuz Tümen Gürcistan ağzına varıp kondu, karakolluk eyledi. Yabancı, kâfir gelse başını Oğuza armağan gönderirdi. Yılda bir kerre Bayındır Hanın divanına varırdı.

Yine Bayındır Handan adam geldi, acele gelesin diyerek. Sonra Begil geldi, peşkeşini çekti, Bayındır Hanın elini öptü. Han da Begili misafir etti, güzel at, güzel kaftan, bol harçlık verdi. Üç gün de Begili av şikâr¹ etiyle misafir edelim beyler dedi. Av ilân ettiler.

Vakta ki av hazırlığı oldu, kimi atını över, kimi kılıcını, kimi çekip ok atmasını över. Salur Kazan ne atını övdü, ne kendisini övdü, amma Begilin hünerini söyledi.

Üç yüz altmış altı alp ava binse, kanlı geyik üzerine yürüyüş olsa, Begil ne yay kurardı, ne ok atardı, hemen yayı bileğinden çıkarırdı, boğanın yabani geyiğin boynuna atardı, çekip durdururdu. Zayıf ise kulağını

¹ av

delerdi avda belli olsun diye, amma semiz olsa boğazlardı. Eğer beyler geyik avlasa, kulağı delik olsa, Begil sevincidir diye Begile gönderirlerdi.

Kazan Bey der: Bu hüner atın mıdır, erin midir? Hanım, erindir dediler. Han der: Yok, at işlemese er övünmez, hüner atındır dedi. Bu söz Begile hoş gelmedi. Begil der: Alplar içinde bizi kuskunumuzdan¹ balçığa batırdın dedi. Bayındır Hanın bahşişini önüne döktü, hana küstü, divandan çıktı. Atını çektiler, elâ gözlü yiğitlerini alıp evine geldi.

Oğlancıkları karşı geldi, okşamadı. Ak yüzlü hatunu ile konuşmadı. Hatun burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Altın tahtımın sahibi beyim yiğit
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Kalkıp yerinden doğrulu verdin
Elâ gözlü yiğitlerini yanına aldın
Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aştın
Akıntılı güzel sudan geceleyin geçtin
Ak alınlı Bayındır Hanın divanına geceleyin vardın
Elâ gözlü beyler ile yedin içtin*

¹ eyeri kuyruk altına bağlayan bağ, eğer kayışı

*Kavimli kavmi ile atıştı mı
Garip başın kavgada kaldı mı
Hani hanım altında güzel atın yok
Üstünde altın miğfer cübbesi yok
Elâ gözlü beylerini okşamazsın
Akça yüzlü güzelinle söyleşmezsin
Nedir hâlin*

dedi. Begil söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Kalkıp yerimden doğrulu verdim
Yelesi kara cins atıma sıçrayıp bindim
Arku Beli Ala Dağdan geceleyin aştım
Akıntılı güzel suyu delip geceleyin geçtim
Ak alınlı Bayındırın divanına dört nala vardım
Elâ gözlü beyler ile yedim içtim
Kavimli kavmi ile iyi gördüm
Hanımızın nazarı bizden dönmüş gördüm
Eli günü terk ederek Dokuz Tülmen Gürcistana gidelim
Oğuza âsi oldum belli bilin*

dedi. Hatun der: Yiğidim bey yiğidim, padişahlar Tanrının gölgesidir, padişahına âsi olanın işi rast gelmez, arı gönülde pas olsa şarap açar, sen gideli hanım çapraz yatan alaca dağların avlanmamıştır, ava bin gönlün açılsın dedi. Begil baktı hatun kişinin aklı, sözü iyidir. Cins atını çektirip sıçradı bindi, ava gitti.

Av avlayarak gezerken önünden bir pâreli geyik çıktı. Begil buna at sürdü. Boğanın ardından erişti, yay girişini boynuna attı. Boğanın canı acımişti, kendisini bir yüksek yerden attı. Begil atın gemini yenemedi, beraber uçu. Sağ oyluğu kayaya dokundu kırıldı.

Begil kalktı, ağladı, der: Büyük oğlum, büyük kardeşim yok. Hemen okluğundan gez çıkarıp atının eyerinin arkasındaki kayışları çekti kopardı. Kaftanının altından ayağını sımsıkı sardı. Var kuvvetiyle atının yelesine düştü. Avcılardan ayrı, tülbendi boğazına geçti, yurdunun ucuna geldi.

Oğlancığı Emren yiğit babasına karşı geldi. Gördü benzi sararmış, tülbendi boğazına geçmiş. Arkadaşlarını sorup oğlan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

*Kalkıp yerinden doğrulu verdin
Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
Çapraz yatan ala dağlar eteğine ava vardın
Kara elbiseli kâfirlere rastladın mı
Elâ gözlü yiğitlerini kırdırdın mı
Ağız dilden bir kaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun babam sana*

dedi. Begil oğluna söylemiş, görelim hanım ne söylemiş: